

**ПРОУЧВАНЕ ОТНОШЕНИЕТО НА СТУДЕНТИ ПО МЕДИЦИНА ОТ
МЕДИЦИНСКИ УНИВЕРСИТЕТ ГРАД ПЛЕВЕН, КЪМ ОБУЧЕНИЕТО ПО
СЪДЕБНА МЕДИЦИНА И ДЕОНТОЛОГИЯ, КАТО ПРЕДМЕТ НА ПРЕПОДАВАНЕ
И КАТО ПРАКТИЧЕСКА МЕДИЦИНСКА СПЕЦИАЛНОСТ
(ПРЕДВАРИТЕЛНО СЪОБЩЕНИЕ)**

Деков Д., И. Иванов,* Зл. Иванова**

Катедра Обща и съдебна медицина и деонтология, Катедра Обща и клинична патология,
Клиника по Пневмология и фтизиатрия**
Медицински университет град Плевен
ул. Климент Охридски №1, 5800 град Плевен, Р.България, E-mail:drdekov@abv.bg*

**INVESTIGATION OF THE ATTITUDE OF MEDICAL STUDENTS FROM MEDICAL
UNIVERSITY OF PLEVEN-TOWN (BULGARIA), TOWARDS FORENSIC MEDICINE
AND DEONTOLOGY AS A SUBJECT AND AS MEDICAL SPECIALTY AND PRACTICE
(PRELIMINARY REPORT)**

Dekov D., Ivanov Iv.,* Ivanova Zl.**

Department of general and forensic medicine and deontology, Department of Pathology, Clinic of
Pulmonology and Phtysiatry **
Medical University-Pleven, Pleven-town, Bulgaria,
E-mail:drdekov@abv.bg*

Summary:

The attitude of medical students towards forensic medicine and deontology as a subject and as medical specialty was studied among 90 students from MU-Pleven. An anonymous, direct, group inquiry was conducted among fifth year medical student.

According to the results, the majority of the inquired students considered that the subject should be studied during the fifth year of medical education and the current curriculum is optimal. Most of the students understood the benefits from the subject, related to their future practice. The inquired group of students considered forensic medicine and deontology neither as important, nor as interesting as the other studied subjects. Further more, they had no interest in practicing it. Only one of the inquired students (female) considered practicing forensic medicine and deontology after she graduates. Among the most popular medical specialties among the inquired were intensive care, pediatrics, cardiology, internal medicine.

During the lab classes, the inquired students willed to attend on more post mortem investigations, examination on live subjects and do revisions on well illustrated archive cases. The results from the current study will help to improve the teaching process in forensic medicine and deontology. It also provides feedback information for the results, achieved during the education process.

Key words: forensic medicine and deontology, medical students, education, specialization.

ВЪВЕДЕНИЕ:

Съдебната медицина е медицинска наука, която изучава и разработва медицински и медико-биологични въпроси и проблеми, възникнали в правната теория и практика (3).

Тя е задължителен учебен предмет за студентите от специалността медицина във всички медицински университети у нас, съгласно единните държавни изисквания и като такъв се преподава още от създаването на медицински факултет към Софийския университет през 1918 г. Създадена с цел да обслужва правото и органически свързана с него, тя започнала да се преподава в юридическия факултет още през 1894 година. По този начин съдебната медицина става първата медицинска дисциплина, преподавана академично у нас (4,5).

В момента в Медицински университет-Плевен, съдебната медицина се преподава в

пети курс, през IX и X учебни семестри. Хорариумът е 75 учебни часа, от които 30 часа лекции и 46 часа практически упражнения. Накрая се полага изпит с оценка.

В курса на обучение студентите изучават специфична съдебномедицинска травматология, токсикология, морфология, диагностика, механо- и танатогенеза на уврежданията, неизучавани в курсовете по хирургия, ортопедия, вътрешни болести. Съдебната медицина изгражда нов начин на мислене (експертен), който е различен от този в клиничните медицински дисциплини. В лекциите и упражненията по медицинска деонтология се разглеждат въпроси на професионалната етика, отговорностите на лекаря при професионални и длъжностни нарушения, при причиняване вреда на здравето на пациента, някои законови положения при престъпленията против личността, съвременните проблеми на донорството и трансплантацията, евтаназията, генното инженерство, правилата при провеждане на експеримент върху човека, медицинския контрол върху човешката репродукция. Ролята на преподаването по Съдебна медицина и деонтология в системата на подготовката на бъдещите лекари би трябвало да излиза извън рамките на формалния подход, защото освен нужните знания, спомага за формирането на миогледа на медика, повишава неговото правосъзнание и дисциплина, засилва чувството му на отговорност пред обществото. Тоест обучението по съдебната медицина и деонтология има важно възпитателно значение в подготовката на бъдещите лекари (1).

Стремежът към получаване на обратна връзка от студентите е един индикатор за възприемането на обучаващите се не като пасивен обект на педагогическо въздействие, а като активен партньор в учебния процес. Подобна тенденция би била от полза за преподавателите, проявяващи високи изисквания към своите педагогически умения и би спомогнала процесът на обучение да се управлява съобразно неговата вътрешна логика, особености и въздействащите му условия (2).

ЦЕЛ И ЗАДАЧИ: Авторите са си поставили за цел да проучат отношението на студентите-медици към съдебната медицина, като предмет на преподаване и като практическа медицинска специалност, за да направят изводи и препоръки за подобряване на качеството и организацията на учебния процес и засилване интереса на студентите към тази медицинска дисциплина.

МАТЕРИАЛ И МЕТОДИКА: използван е анкетен метод за набиране на първична индивидуална социологическа информация, чрез пряка групов анкета. Анкетирани са 90 студенти-петокурсници, от Медицински университет град Плевен, българоезично обучение от специалността медицина. От тях 38 (42%) мъже и 52 (58%) жени. Анкетирането се извърши през втората половина на втория семестър, през който се изучава дисциплината, когато студентите вече са си изградили представата за нея, тъй като по-голямата част от учебния материал вече е преподаден. Анкетните карти бяха анонимни.

РЕЗУЛТАТИ И ОБСЪЖДАНЕ: 79 студенти (или 88%) от анкетираните смятат, че най-целесъобразно е съдебната медицина да се изучава в пети курс, както е по програмата в момента; 9 студенти считат, че най-подходящо за изучаване на този предмет е четвърти курс, един човек посочва трети курс и един не е отговорил на този въпрос.

Подреждайки пет от всички преподавани в пети курс дисциплини по-важност най-голям брой студенти 62 (69%) поставят на първо място предмета вътрешни болести, 5 студенти посочват на първо място инфекциозни болести, 5 студенти- на първо място хирургия, 5 студенти- на първо място нефрология. По двама студенти посочват на първо място неврохирургия, имунология, дерматология, клинична фармакология, гастроентерология и един- детски болести.

Нито един студент не поставя съдебната медицина на първо или второ място по важност в това подреждане. Само 10 студенти (11%) я поставят на трето място по важност, 8

(9%) я поставят на четвърто място и 17 (19%) на пето място. За останалите 55 обучаеми (или 61%) съдебната медицина е някъде по назад от петото място по важност. Сходни нагласи свързани със схващането, че съдебната медицина е с относително малка важност, за практиката и не следва да изисква усилия за вземането на изпита по дисциплината се споменават с тревога и от автори от Индия (9).

Подреждайки пет от всички преподавани в пети курс дисциплини, според интереса на студентите към тях се получават следните резултати: най-голям брой студенти – 40 (44%) отново посочват на първо място вътрешни болести, 13 студенти посочват като най-интересна хирургия, 10 студенти- психиатрия, 8 студенти- нефрология, 7 студенти- детски болести, 5-клинична фармакология, 3- кожни болести, 3- гастроентерология и само 1- съдебна медицина. Един студент поставя съдебната медицина на второ място след психиатрията по интерес.

На въпроса каква медицинска специалност биха избрали, след като завършат, ако имат възможност да избират, петокурсниците са насочили избора си към следните 20 медицински специалности, подредени по следния начин:

По 10 души са избрали анестезиология и реанимация и детски болести;

По 8 души са избрали кардиология и вътрешни болести;

По 6 души са посочили гастроентерология, неврохирургия, обща хирургия, ортопедия и травматология;

По 5 души – акушерство и гинекология, психиатри, и дерматология;

По 2 души – нефрология, алергология, пулмология, хематология, образна диагностика, неврология;

По един човек – медицинска генетика, патоанатомия, съдебна медицина.

Имайки предвид малкия брой съдебни лекари и патоанатоми в България, най-общо може да се каже, че тези единични бройки на желаещите да изберат тези специалности в някаква степен са адекватни на настоящите реалности. В нашето проучване единствения студент, избрал съдебната медицина за бъдещата си лекарска кариера, който според своя интерес я класира на първо място, а по-важност спрямо останалите предмети на трето място е жена.

На въпроса „Бихте ли работили като съдебен лекар“, 27 анкетирани (30%) отговарят утвърдително, повечето обаче 60 (67%) отговарят „Не за нищо на света“. 3 души отговарят, че биха работили като съдебни лекари при следните условия: „Ако заплатата е значително по-голяма отколкото в останалите медицински специалности“, „При стартова заплата от поне 2400 лева“ и „При по-добра обезпеченост и условия за работа, като инструменти, апаратура, консумативи, работно облекло, лични предпазни средства и други подобни“. Тези данни могат да бъдат обяснени със специфичните особености на съдебната медицина като работа с трупен материал в условията на неприятна обстановка и вредна за здравето среда, работа свързана с тежки физически натоварвания и нервно-психични пренапрежения и стрес, по-голям риск от наказателна отговорност пред закона при упражняване на професията, относително по-ниско заплащане, обусловено от липсата на бюджетно финансиране от държавата и здравната каса, липсата на частна медицинска практика и множество слабости в организацията на съдебната система в България, която на практика се явява основен „потребител“ на съдебномедицинската дейност.

Интересна съпоставка може да бъде направена между настоящето проучване и проучване на група от студенти по медицина в Саудитска Арабия. При анкетираните студенти от университета „Al - Bahá“, над 1/3 възприемат съдебната медицина като специалност, която биха избрали. В полза на избора на съдебна медицина са изтъкнати същността на работата, личните интереси на анкетираните, възнаграждението, работното

време и други. Важно е да се отбележи обаче, че съществена част от анкетираните не познават добре спецификата на съдебномедицинската практика (анкетираните са студенти от всички курсове), както и факта, че всички анкетираните са от мъжки пол (7). Описаните различия могат да се дължат както на индивидуални различия между лицата, включени в проучваните групи, така и на социално-икономически фактори.

Запитани за най-силния мотив в подготовката по предмета съдебна медицина 62 (или 69%) отговарят „убеждението, че знанията ще са нужни за практиката ми като лекар“, останалите 28 студенти (31%) отговарят „уча единствено, за да мога да си взема изпита“.

Относно оценката от изпита по Съдебна медицина, която напълно би ги удовлетворила 60 души (или 67%) отговарят „отличен-6“; 12 студенти- „много добър-5“, 8 анкетираните- „добър-4“ и само 10 души биха се задоволили с оценка „среден-3“. Това показва изключително високо ниво на критериите и претенциите, спрямо реалната успеваемост, която се реализира на изпита през последните години.

На въпроса „Как желаете да бъде проведен изпита“ 32 студенти (36%) отговарят- писмено, 30 студенти (33%) - устно, 25 студенти (28%) - с хартиен тест и само 3 студенти са избрали отговора- с тест на компютър. Имайки предвид, че компютърния тест изключва всякакъв субективизъм и обстоятелството, че младите хора прекрасно владеят и обичат „IT технологиите“ на пръв поглед тези резултати са парадоксални. Според проучването на Wijerathne B и Rathnayake G, провеждането на тестове с използването на компютърни системи е предпочитано от студентите по медицина пред класическия подход на тестово изпитване (10). Нашите резултати се разминават с посочените, като най-вероятната причина може да бъде свързана с опасения свързани с повишени критерии и изисквания към показаните знания и умения.

Въпреки, че хорариумът по съдебна медицина е съобразен с единните държавни изисквания, беше зададен и въпрос към студентите относно тяхното мнение за броя на часовете. 70 студенти (78%) считат, броят на часовете за лекции и упражнения е оптимален. Според 18 анкетираните броят на часовете трябва да бъде увеличен, а според двама трябва да бъде намален.

На въпроса „По какъв начин предпочитате да бъдат провеждани практическите упражнения по съдебна медицина“. Отговорите са разпределени по следния начин, като анкетираните имаха право да дават повече от един отговор:

За провеждане на микро-лекция от асистента по темата на упражнението с „Да“ отговарят 12 души.

За повече присъствие на аутопсии в секционната зала, с „Да“ отговарят 50 анкетираните.

За повече присъствие в кабинета за прегледи на живи лица, с „Да“ отговарят 45 студенти.

За представяне от асистента на повече експертни случаи от архива на катедрата, свързани с темата на упражнението и онагледени със снимки на уврежданията, с „Да“ отговарят 48 души.

Като цяло, провеждането на аутопсионни занятия подпомага професионалното развитие на бъдещите млади лекари, като в същото време има относително слабо изразен негативен психологичен ефект върху обучаемите (8). При проучване на отношението на студенти по медицина в Индия към провеждането на аутопсионни занятия, над 90 % от анкетираните са с позитивна нагласа към подобни занятия, като повече от половината са на мнение, че студентите трябва да вземат активно участие в аутопсионните занятия (6).

Казаното кореспондира с изказаните в анкетата препоръки, за по-голям дял на аутопсионните упражнения. Очевидно, студентите сами съзнават ползата от провеждането на секционни упражнения.

ИЗВОДИ:

1. Болшинството от студентите считат, че най-удачно е този предмет да се изучава в пети курс в края на следването, защото в предходните курсове Съдебната медицина не би могла правилно да бъде разбрана и усвоена. Според повечето от тях хорариумът от лекции и упражнения е оптимален.

2. Въпреки подчертано практическата насоченост на дисциплината и начина и на преподаване студентите желаят да присъстват повече в секционната зала и кабинета за прегледи на живи лица, както и да им бъдат демонстрирани още повече архивни съдебномедицински експертни случаи.

3. По голяма част от обучаемите имат сериозно отношение към обучението по съдебна медицина и осъзнават ползата от него за бъдещата си практика като лекари.

4. Въпреки това, болшинството не смятат съдебната медицина нито за важна, нито за интересна, спрямо останалите изучавани в пети курс учебни дисциплини и не желаят да я практикуват като лекари. Най-предпочитаните специалности за тях са анестезиология и реанимация, педиатрия, кардиология, вътрешни болести. Следват ги хирургия, неврохирургия, ортопедия, акушерство и гинекология и психиатрия.

5. Подобни анкетни проучвания, без да имат претенции за изчерпателност, винаги могат да допринесат за подобряване на организацията и методиката на преподаване и получаване на обратна информация за ползата и резултатите от него.

Данните от това предварително проучване на някои становища на студентите от медицински университет-Плевен ще инициират по-нататъшни изследвания в набелязаните насоки. В момента се подготвя въпросник относно преподаването и отношението на студентите към сродната медицинска специалност патологична анатомия. Авторският колектив планува по-мощни проучвания с подобни въпроси, които да обхванат няколко последователни випуска, включващи и чуждестранните студенти от англоезиковото обучение, както и някои клинични дисциплини.

КНИГОПИС:

1. Д. Деков, П. Лисаев. Медицинската деонтология, като част от съдебната медицина в България, Социална медицина, 2013, №1, С, 42-45.
2. Митова М., Воденичаров Ц. Педагогически проблеми на медицинското образование, График консулт ООД, София, 1998.
3. Раданов Ст. Съдебна медицина, София, Сиела, 2006.
4. Топузов В. История на медицината в България, под редакцията на Вера Павлова, глава VI, София, 1980.
5. Топузов В. Д-р Йордан Брадел, издание на ЦК на БЧК, София, 1981.
6. Ahmad N, Mohammad F, Shivkumar BC, Akram MDF, Mateen A, Pawar A. Attitude and knowledge of medical students on practical aspects of forensic medicine. *Journal of Evidence based Medicine and Healthcare* 2015; 27(2): 4002-4008.)
7. AL Zahrani H, AL Zahrani S, AL Zahrani Y, AL Zahrani H. Awareness and factors influenced selecting forensic medicine as career among male medical students in Al-Baha University, Saudi Arabia. *International Journal of Academic Scientific Research* 2016; 4(4):47-55.
8. Bamber AR, TA Quince. The value of postmortem experience in undergraduate medical education: current perspectives. *Advances in Medical Education and Practice* 2015; 6:159-170. DOI: <https://doi.org/10.2147/AMEP.S46669>.
9. Sharma BR, Harish D, Chavali KH. Teaching, training and practice of forensic medicine in

- india - an overview. JIAFM, 2005; 27 (4):248-251.
10. Wijerathne B, Rathnayake G. Medical students' attitudes and perspectives regarding novel computer-based practical spot tests compared to traditional practical spot tests. *Can Med Educ J.* 2013; 4(2): e41–e48.